

लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन, २०७६

प्रस्तावना :

वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिकस्रोत साधनको संरक्षण, विकास र दिगो व्यवस्थापन गर्दै वनको परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेका समुदाय लगायत त्यस्तो वनक्षेत्रमा आश्रित एवम त्यस्तो वनक्षेत्रबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित वनदेखि टाढा रहेको समुदाय समेतको वन व्यवस्थापन र लाभकोबाँडफाडमा पहिचान, प्रतिनिधित्व र पहुँच सहितको अधिकारलाई संरक्षण गर्दै, नेपालको संविधानमा उल्लेखित वन माथिको स्थानीय समुदायको अग्राधिकारलाई व्यवहारिक रूपमा प्रत्याभूत गराउदै वनको दीगो व्यवस्थापन, दिगो संरक्षणमा जिम्मेवार तुल्याउदै वन श्रोतबाट अधिकतम लाभ उठाई लाभको न्यायोचित वितरणको माध्यमबाट स्थानीय समुदायको आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय पूर्वाधार लगायतका स्थानीय विकासको क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउदै आर्थिक सम्बृद्धि एवम दीगो विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न थप योगदान पुऱ्याउन वनको व्यवस्थापन, उपयोग सम्बन्धी आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा ५१ को (छ) बमोजिम, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा ४ को ड (२) र (५) अनुसारको व्यवस्था कार्यन्वयन गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा १०२ अनुसार यस लालीगुराँस नगरपालिकाको नगरसभाले यो “लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन २०७६” बनाएको छ ।

परिच्छेद १ प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :-** (१) यस ऐनको नाम “लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन, २०७६” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुने छ ।

२. **परिभाषा :-** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :-

(क) “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा रुखहरूले ढाकिएको विद्यमान अवस्थामा रहेको सामुदायिक वन, धार्मिक वन, शहरी वन, ग्रामीण वन, कृषि वन, वृक्षारोपण, सीमसार क्षेत्र, प्रथाजनित रूपमा व्यवस्थापन गरिएको वन र पारिवारिक-निजि वन समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) “ऐन” भन्नाले लालीगुराँस नगरपालिकाको नगरसभाले पारित गरेको वन ऐन २०७६ लाइ सम्झनु पर्दछ ।

(ग) “प्राकृतिक स्रोत साधन” भन्नाले जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि जस्ता प्राकृतिक रूपमा प्राप्त श्रोत साधनलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) “परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन” भन्नाले पुस्तौ-पुस्तादेखि परम्परागत ज्ञान, सीप र विधिबाट वनको व्यवस्थापन, संरक्षण, विकास तथा त्यस्तो वनबाट प्राप्त हुने वन पैदावारहरूको सदुपयोग वा भोगचलनको निरन्तरतालाई सम्झनु पर्छ ।

- (ङ) “वनमाथिको पहुँच” भन्नाले वनको संरक्षण र व्यवस्थापनमा सहभागि हुने र निर्णय लिने, वनबाट प्राप्त हुने वनपैदावारलाई प्राप्त गर्ने, सदुपयोग वा भोगचलन गर्ने, वनक्षेत्रमा निर्वाध रूपमा प्रवेश र आवतजावत गर्ने अधिकारलाई सम्झनु पर्छ ।
- (च) “वनमाथिको स्वामित्व” भन्नाले परम्परागतरूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेको वनक्षेत्रको आसपासमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक लगायतका उक्त वनक्षेत्रमा आश्रित एवम लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायलाई त्यस्तो वनक्षेत्रको निरन्तर रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्न पाउने गरी प्राप्त हुने त्यस्तो वनक्षेत्र माथिको समुदायको सामुहिक स्वामित्वलाई सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “वन अधिकार” भन्नाले परिच्छेद २ मा उल्लेखित वनसम्बन्धी अधिकारलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “वन परिषद” भन्नाले दफा १९ बमोजिम गठन हुने वन परिषदलाई सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “स्थानीय समुदाय” भन्नाले वनक्षेत्रसंग सीमाना जोडिएको वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक लगायतका स्थानीय समुदायमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण समुदायलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “अन्य समुदाय” भन्नाले सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने वनपैदावार आफ्नो घर परिवारको जीविकोपार्जनको लागि कुनै न कुनै रूपले सदुपयोग गर्दै आईरहेको, वन पैदावारको लागि त्यस्तो वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित भौगोलिक रूपमा वन क्षेत्रदेखि टाढा रहेको घर, परिवार र समुदायलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) “अधिकारवाला” भन्नाले यस ऐन बमोजिम वन अधिकार प्राप्त हुने व्यक्ति, परिवार वा समुदाय समेतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “वन क्षेत्र” भन्नाले निजी स्वामित्वको हक भोगको र प्रचलित कानूनले अन्यथा व्यवस्था गरेको वाहेकको वन सिमाना लगाइएको वा नलगाइएको वनले घेरिएको वा वनभित्र रहेको घाँसे मैदान, नांझो पहाड, बाटो, पोखरी, ताल तलैया, सिमसार, नदी, खोलानाला, बगरले ओगटेको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “वन पैदावार” भन्नाले वनमा रहेको वा पाइएको वा वनबाट ल्याइएको काठ, दाउरा, गोल, खैरकच, खोटो, काठको तेल, बोक्रा, लाहा, पिपला, पिपली, वा रुख, पात, फल, फूल, मौवा, चिराइतो, च्याउँ, हरो, वरो, हात्तीवार, गजवार, वनक्षेत्र भित्र लगाइएका अलैची, अम्रीसो, पाखनवेद, ठूलोओखती लगायत सबै प्रकारका जङ्गली जडीबूटी, वनस्पती तथा तीनका विभिन्न भाग वा अङ्ग, वा चट्टान, माटो, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, वा पशुपन्छी, वन्यजन्तु र पशुपन्छी वा वन्यजन्तुको आखेटोपहार सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “सामुदायिक वन” भन्नाले समुदायद्वारा व्यवस्थापन गरेको वन लगायत कबुलियती वन, धार्मिक, परम्परागत विधिबाट संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको वन र अन्य समुदायमा आधारित वन समेतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “पारिवारिक निजी वन” भन्नाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको जग्गामा पारिवारिक तथा निजी स्वामित्वको जग्गामा पारिवारिक तथा निजी तवरले संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको वनलाई सम्झनु पर्छ ।

- (त) “परम्परागत उपभोक्ता” भन्नाले जीवनयापनको लागि परापूर्वकालदेखि स्थानीय रीतिरिवाज, संस्कृति, मौलिक परम्परा अनुसार आफ्नै मौलिक विधि र प्रकृयाबाट निश्चित वनक्षेत्र उपभोग गर्दै आएका समुदायलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (थ) “परम्परागत जीवन पद्धति” भन्नाले परापूर्व कालदेखि मौलिक परम्परा, पेशा र अभ्यासको आधारमा जीवनयापन गर्ने मौलिक जीवनशैली वा अभ्यासलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (द) “सामुदायिक वनको स्वामित्व” भन्नाले वनको हैसियत नखस्किने गरी संरक्षण, व्यवस्थापन र लाभ प्राप्त गर्ने गरी समुदायले प्राप्त गर्ने वन माथिको समुदायको सामूहिक स्वामित्वलाई जनाउने छ ।
- (ध) “सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह” भन्नाले सामुदायिक वनको संरक्षण, व्यवस्थापन, भोगचलन र प्रयोगको लागि सम्बन्धित वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक लगायतका स्थानीय समुदायमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण वर्ग, लिङ्ग, जाति र घरधुरीको अनिवार्य प्रतिनिधित्व हुने गरी गठन हुने उपभोक्ता समुहलाई सम्झनु पर्छ ।
- (न) “सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति” भन्नाले समुदायिक वन उपभोक्ता समुहको साधारण सभाले चयन गरेको कार्य समितिलाई जनाउने छ ।
- (प) “वनश्रोत” भन्नाले कुनै पनि व्यवहारिक, व्यावसायिक, सामाजिक, धार्मिक, मनोरञ्जन, शैक्षिक, निर्वाहमुखी, वा सामुदायिक वनमा रहेको वनस्पति, जीव, र अन्य सुक्ष्म जीवहरू लगायत माथि तोकिएको वन क्षेत्रमा रहेको अन्य सम्भावित मानवीय प्रयोगमाआउने वनश्रोत समेतलाई जनाउने छ ।
- (फ) “उद्योग” भन्नाले यस ऐन बमोजिम वन वा वन पैदावारमा आधारित उत्पादन मुलक व्यावसाय भन्ने सम्झनु पर्छ ।
- (ब) “सम्बन्धित अधिकारी” भन्नाले लालीगुराँस नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (भ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (म) “नगरपालिका भन्नाले” लालीगुराँस नगरपालिका बसन्तपुर तेह्रथुमलाई सम्झनु पर्दछ । यो शब्दले नगरकार्यपालिका समेतलाई जनाउछ ।
- (य) “नगर प्रमुख” भन्नाले लालीगुराँस नगरपालिकाको प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।
- (र) “वातावरणीय सेवा” भन्नाले वन संरक्षण गरेर पानीका मूहान संरक्षण वापत स्वच्छ पानी, स्वच्छ हावावाट पाईने सेवा सम्झनु पर्छ ।
- (ल) “कोष” भन्नाले दफा १८ बमोजिम खडा गरिएको कोषलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद २
सामुदायिक वनको स्वामित्व, वन अधिकार र दायित्व

३. सामुदायिक वनको रूपमा स्वामित्व प्राप्त गर्ने:-

- (१) परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेको राष्ट्रिय वनको कुनै भागतोकिए बमोजिम सामुदायिक वनको रूपमा स्वामित्व प्राप्त गर्ने र त्यस्तो वनको दिगो वन व्यवस्थापन र नियन्त्रण गर्ने अधिकार स्थानीय समुदायलाई हुने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको वन क्षेत्र स्थानीय समुदायको पूर्व सूसुचित मञ्जुरी बिना सामुदायिक वन वा अन्य कुनै प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले अन्य व्यक्ति, कम्पनी वा समुदायलाई दिन पाईने छैन ।
- (३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि नगरपालिकाले स्थानीय समुदायको पूर्व स्वीकृति एवम सहमतिमा समुदायको हितमा असर नपर्ने गरी सार्वजनिक हितका लागि त्यस्तो वनक्षेत्र प्रयोगमा ल्याउन बाधा पर्ने छैन ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम सामुदायिक वनलाई अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोगमा ल्याउँदा सम्बन्धित समुदायलाई पर्न गएको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, जैविक विविधताको क्षति समेतको विचार गरी उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

४. सामुदायिक वनमा स्थानीय समुदायको अधिकार:-

- (१) सामुदायिक वनमा समुदायिक रूपमा स्थानीय समुदायले देहाय बमोजिमका वन सम्बन्धी अधिकारहरू प्राप्त गर्ने छन् ।
  - (क) स्थानीय समुदाय एक आपसमा भेला भई आफ्नो क्षेत्रको वनको दिगो व्यवस्थापन जैविक विविधताको संरक्षण, संम्बद्धन, प्रवर्द्धन, वनपैदावरको विकास र उपयोग गर्नका लागि सामुदायिक वन व्यवस्थापन समूह गठन गर्ने,
  - (ख) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन, र दिगो उपयोग गर्ने,
  - (ग) वनक्षेत्रमा रहेको खानेपानी तथा सिंचाईको मुहान लगायत प्राकृतिक श्रोत साधन र वनपैदावारहरू प्राप्त गर्ने, समुदायले नियम बनाई तोकेकोमा बाहेक बिना अवरोध वनक्षेत्रमा आवत जावत गर्ने, वनक्षेत्र विनास नहुने गरी व्यवस्थित पशुचरण गर्ने,
  - (घ) सामुदायिक वनबाट दाउरा, घाँस, सोत्तर, काठ जस्ता समुदायको दैनिक आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्ने र बढी भएका वन पैदावारको स्वतन्त्र रूपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्री वितरण गर्ने,
  - (ङ) सामुदायिक वनक्षेत्र भित्रको खोला, पानीको मुहान, कार्बन संचितीकरण तथा भण्डारण लगायत वातावरणीय सेवा बापतको लाभ प्राप्त गर्ने,

- (च) वनश्रोतको उपयोगबाट स्थानीय समुदायको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक आवश्यकताको पूर्ति गर्ने, गरिबी निवारणमा टेवा पुऱ्याउने र सामुदायिक विकास गर्ने,
- (छ) वनक्षेत्र भित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण, व्यवस्थापन, सदुपयोग र नियन्त्रणमा राख्ने,
- (ज) सामुदायिक वनलाई निरन्तर रूपमा सामुदायिक वनकै रूपमा संरक्षण, व्यवस्थापन र निरन्तरता दिन पाउने,
- (झ) सामुदायिक वनको व्यवस्थापनको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र आवश्यकता अनुसारको उपसमितिहरू गठन गर्ने र त्यस्तो समिति उपसमितिको काम कर्तव्य र अधिकारहरू तोक्ने,
- (ञ) सामुदायिक वन व्यवस्थापनको लागि आवश्यक कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने, गराउने,
- (ट) वन व्यवस्थापन र अन्य कार्यहरूबाट प्राप्त हुने लाभ प्राप्त गर्ने र त्यस्तो लाभ वनको विकास, गरिबी न्यूनीकरण, महिला, आदिवासी जनजाति, दलित, अल्पसंख्यक लगायतका आर्थिक सामाजिक रूपमा पिछ्छडिएको समुदायको क्षमता विकास, युवा तथा बालबालिकाको उत्थान, स्थानीय सामुदायिक तथा सांस्कृतिक विकास आदिमा बाँडफाड र प्रयोग गर्ने, साथै स्थानीय समुदायको निर्णयले त्यस्तो लाभ सामुदायिक वन व्यवस्थापन समूहहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ र पारिवारिक निजी वन संघको संस्थागत तथा पैरवी क्षमता विकासमा समेत खर्च गर्न सक्ने छन् ।
- (ठ) वन संरक्षण, विकास र व्यवस्थापनका लागि स्थानीय सरकार, प्रादेशिक सरकार र संघीय सरकारबाट आवश्यक सहयोग र बजेट प्राप्त गर्ने तथा सहकार्यमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ड) उपभोक्ता समुहले आवश्यकता अनुसार स्वतन्त्र रूपले सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र र विज्ञहरूबाट सेवा र अनुदान लिन सक्ने,
- (ढ) वनको व्यवस्थापन, संरक्षण र समुदायको सामुदायिक लाभ र जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यको लागि सामुदायिक वन क्षेत्र वा सामुदायिक वनको दर्ता प्रमाणपत्र, वन पैदावर, वनश्रोत, वनकार्ययोजना, उपभोक्ताले वनमा उत्पादन गरेको उत्पादन, वनमा आधारित उपभोक्ता समुहले सञ्चालन गरेको उद्योग आदिलाई बैंक वा वित्तीय संस्थामा धितो सुरक्षण राखी आवश्यक ऋण लिई दिगो वन व्यवस्थापन र वन उद्यम विकास गर्ने,
- (ण) वनसंग सम्बन्धित परम्परागत पेशा, अभ्यास, अनुभव, ज्ञान, सीप, दक्षताहरूको पहिचान गरी संरक्षण, आधुनिकीकरण, औद्योगिकीकरण र बजारीकरणका लागि चाहिने वन पैदावरजन्य कच्चा पदार्थहरू, दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुसार स्वतन्त्रतापूर्वक प्राप्त गर्ने र उत्पादित बस्तुलाई उपभोग गर्ने र बजारमा बिक्रि बितरण गरी लाभ प्राप्त गर्ने,
- (त) वनलाई समय सापेक्षित रूपमा स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने पर्यावरण, कृषि वन, पशुपालन, वन्यजन्तु पालन, जडिबुटी, उद्यम, चिडियाखाना जस्ता वनउद्यम सम्बन्धी कृयाकलापहरू सञ्चालन गरी लाभ प्राप्त गर्ने,

- (थ) वनको दिगो व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै सामुदायिक वनक्षेत्रमा काठ र गैर काठजन्य वनपैदावारको उत्पादन गर्ने, वनपैदावारको अधिकतम उपयोगबाट साना, मझौला तथा ठूला खालका उद्यम समुदाय आफैले वा तेस्रो पक्षसंग सम्झौता गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो उद्यमले वनको दिगो संरक्षण र व्यवस्थापनको साथै स्थानीय समुदायको आर्थिक उन्नतिमा टेवा पुऱ्याउने,
- (द) सामुदायिक वनश्रोतको शुल्क निर्धारण गरी असुल उपर गर्ने र आवश्यकता र औचित्यका आधारमा शुल्क छुट वा मिनाहा दिने,
- (ध) वनको हैसियतमा नकारात्मक असर नपुग्ने गरी वनश्रोतको पूर्णरूपमा व्यवस्थापन, नियन्त्रण र उपयोग गर्ने एवम वन उद्यम विकास गर्ने र त्यस्तो निर्णय लिने,
- (न) वनको भौगोलिक बनौट, भिरालोपन र माटोको किसिम अनुसार वन कार्ययोजनामा तोकिए बमोजिम वन सम्बर्धन (गोडमेल, हाँगा काँटछाट, भाडी सफाइ, पतल्याउने र रुख कटान आदि) पद्धति अपनाई वन विकास र संरक्षण गर्ने,
- (प) सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापनबाट उपलब्ध हुने जलाधार एवं जैविक विविधता संरक्षण, भुदृश्य-सौन्दर्य तथा कार्बन-सञ्चिति जस्ता वातावरणीय सेवाहरूको संभावनाको खोजी गरी वातावरणीय सेवा सुविधाको उपयोग गरेर आय-आर्जनको अवधारणालाई अगाडि बढाउने,
- (फ) कार्बन सञ्चिति, जैविक विविधताको संरक्षण, जलचक्र प्रणाली, पर्यापर्यटन जस्ता वन क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणालीबाट प्राप्त हुने वातावरणीय सेवाबाट लाभ प्राप्त गर्ने ।
- (ब) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको खानेपानीको मुहान, खानी, सिंचाईगर्ने खोला वा ताल वा पोखरी आदिको मुहान, ढुङ्गा, रोडा, बालुवा, माटो लगायतका प्राकृतिक श्रोत साधनको दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना मुताविक वनवातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी बिक्रिवितरण, उपयोग, उपभोग, श्रोत प्रयोग बापतको दस्तुर लिने ।
- (२) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको सदस्यको हैसियतले प्रत्येक घरधुरी मार्फत व्यक्तिगत रूपमा देहाय बमोजिमका वन सम्बन्धी अधिकारहरू प्राप्त गर्नेछन् ।
- (क) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधनको विकास, संरक्षण, उपयोग र व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहभागि हुने,
- (ख) वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधन र वनपैदावारहरू तोकिए बमोजिम प्राप्त गर्ने,
- (ग) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहमा सहभागी हुने र नेतृत्व लिने एवं निर्णय प्रकृत्यामा भाग लिने,
- (घ) सामुदायिक वनबाट प्राप्त लाभको हिस्सा प्राप्त गर्ने,
- (ङ) वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण, उपभोग र व्यवस्थापनमा भाग लिने,

- (३) उपदफा (२) मा उल्लेखित अधिकारको अतिरिक्त वन उपभोक्ता समुहभित्रका आर्थिक सामाजिक दृष्टिले पछाडि परेका महिला, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत, दलित समुदायले सामुदायिक वनबाट देहायका थप अधिकारहरू प्राप्त गर्ने छन् ।
- (क) कुनै विशिष्ट जाति वा समुदायसंग मात्र सम्बन्धित वा त्यस्तो समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप, पेशा र जीविकोपार्जनको सीपसंग सम्बन्धित प्राकृतिक श्रोत साधन वा वनपैदावारहरू माथि प्राथमिकता प्राप्त गर्ने,
- (ख) सामुदायिक वनको संरक्षण र उपभोग गरी परम्परागत ज्ञान, सीप, पेशा र जीवनशैलीको अभ्यास र निरन्तरता दिने,
- (ग) परम्परागत औषधि उपचार (आम्ची) पद्धति लगायत परम्परागत ज्ञान, सीप लगायतका बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण र निरन्तरता दिने,
- (घ) वनक्षेत्र भित्र प्रचलित कानूनबाट निषेध नगरिएका परम्परागत ज्ञान, सीप, पेशा र जीवनशैलीसंग सम्बन्धित अभ्यासहरूको निरन्तरता दिने ।
- (ङ) सामुदायिक वनको संरक्षण र व्यवस्थापनमा स्थानीय आदिवासी जनजातिको परम्परागत अभ्यास र प्रथाजनित कानूनको सम्मान प्राप्त गर्ने ।
- (४) सामुदायिक वन संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा नियमित रूपमा सहभागि हुन नसक्ने टाँढाका उपभोक्ताहरूलाई उनीहरूले वन संरक्षणमा पुऱ्याउने योगदान र वनश्रोतको उपयोगको आधारमा वर्गीकरण गरी सामुदायिक वनबाट देहाय बमोजिमका अधिकारहरू प्राप्त हुनेछन् ।
- (क) सामुदायिक वनबाट वनपैदावार सहूलियत दरमा प्राप्त गर्ने,
- (ख) सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने लाभ तोकिए बमोजिम प्राप्त गर्ने ।
- (ग) वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको उपभोग गर्न पाउने,
- (५) उपदफा (१),(२),(३), (४) को अतिरिक्त स्थानीय परिवेश अनुसार कुनै विशिष्ट अधिकार कुनै विशेष समुदाय, बर्ग वा जातिलाई दिनुपर्ने देखिएमा त्यस्तो अधिकारको सूची वन उपभोक्ता समूहको आमभेलाबाट पारित गरी नगरपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । नगरपालिकाले त्यस्तो अधिकारको सूची मनासिव देखिएमा वा आवश्यक थपघट गरी स्वीकृत गर्नेछ ।

५. वनमा आधारित उद्यम विकास:-

- (१) सामुदायिक वनश्रोतको प्रयोग गरी वनपैदावारमा आधारित उद्योगहरू सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह आफैले वा नगरपालिका, प्रदेश सरकार र संघीय सरकार वा निजी क्षेत्रसंग सम्भौता गरी वा तेस्रो पक्षसंग सम्भौता गरी व्यवसायिक रूपमा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको वनमा आधारित उद्योगले सामुदायिक वा निजी वनक्षेत्रको काठजन्य, पानीजन्य वा गैरकाठजन्य, जडिबुटीजन्य, चिडियाखाना, वन्यजन्तुको पालन, लगायत अन्य वनपैदावार वा

वन्यजन्तुमा आधारित उत्पादनहरू व्यावसायिक रूपमा गर्ने र त्यस्तो उत्पादन बिक्रिबितरण गर्न सक्ने छन् ।

- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम तेस्रोपक्षलाई सामुदायिक उद्योग सञ्चालन गर्नको लागि अनुमति दिंदा प्रतिस्पर्धात्मक आधारमा समुदायले प्रत्यक्षरूपमा लाभ प्राप्त गर्ने गरी दिनु पर्नेछ । यसरी उद्यम सञ्चालन गर्नको लागि तेस्रोपक्ष छनोट गर्दा समुदाय भित्रकै व्यक्ति, कम्पनी वा संस्थालाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ ।

६. सामुदायिक वनमा उपभोक्ता समुहको उत्तरदायित्व:-

- (१) यस ऐन, नियमावली र सम्बन्धित तहबाट जारी गरेको निर्देशिकाको अधिनमा रही सामुदायिक वनश्रोतको वातावरणीय रूपमा दिगो व्यवस्थापन गर्ने,
- (२) यस ऐन, नियमावली र सम्बन्धित तहबाट जारी गरेको निर्देशिकाको अधिनमा रही सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बनाउने,
- (३) सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको पूर्ण (व्यक्तिगत, घरधुरी, सामुहिक, समानुपातिक समावेशी) रूपमा सहभागिता गराउने,
- (४) सामुदायिक वनश्रोतको पारदर्शी, उत्तरदायी ढंगले व्यवस्थापन गर्ने सुनिश्चित गर्ने,
- (५) सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुरूप सामुदायिक वनश्रोतको प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन भए नभएको सन्दर्भमा तोकिए बमोजिम आवधिक प्रतिवेदन नगरपालिकामा पेश गर्ने,
- (६) समुदायबाट व्यवस्थापन गरिएको सामुदायिक वनश्रोतको आय र अन्य लाभबाट सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारण सभा र साधारणसभाले कार्यसमितिलाई तोके बमोजिम समुदायको विकासमा योगदान गरेको छ भन्ने सुनिश्चितता गर्ने,
- (७) दिगो वन व्यवस्थापन गरी वनपैदावारको उत्पादनमा वृद्धि ल्याउन चरिचरन, आगलागी, चोरी कटानी, अतिक्रमण आदिबाट सामुदायिक वनलाई जोगाई सामुदायिक वनको संरक्षण गर्ने,
- (८) सामुदायिक वनक्षेत्रको भाडी सफाई र खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्ने, सम्बृद्धि वृक्षारोपण गर्ने, प्राकृतिक पुनरुत्पादनको व्यवस्थापन गर्ने, उपयुक्त वन सम्बर्धन प्रणाली (एक्ल्याउने, बाक्लो वन पतल्याउने, रोग लागेका तथा सुकेका रुखहरू हटाउने जस्ता कार्य गरी वनको हैसियतमा सुधार्दै लैजाने जस्ता वन संबर्द्धन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

७. सामुदायिक वनबाट प्राप्त लाभको बाँडफाड सम्बन्धी व्यवस्था:-

- (१) सामुदायिक वनबाट प्राप्त वनपैदावार उपयोग तथा विक्री वितरणबाट प्राप्त लाभको बाँडफाड देहाय बमोजिम गरिने छ ।

(क) विपन्न वर्ग र महिला विकासका लागि ४० प्रतिशत

(ख) सामाजिक विकास तथा वन विकासका लागि ५० प्रतिशत

(ग) नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्ने १० प्रतिशत

(२) सामुदायिक वनको वनपैदावार बिक्री वितरण तथा वनश्रोतबाट प्राप्त रकमको विवरण र उपदफा (१) बमोजिम लाभको बाँड फाँडको विवरण सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारण सभामा पेश गरी अनुमोदन गराउनु पर्ने छ ।

८. सामुदायिक वनको स्वामित्व खोस्न नसक्ने :

(१) समुदायले प्राप्त गरेको सामुदायिक वन र त्यस्तो सामुदायिक वनक्षेत्रको स्वामित्व फिर्ता लिने र वन उपभोक्ता समूहको दर्ता खारेज गर्न सक्ने छैन तर देहायको कार्य गरेमा सामुदायिक वनउपभोक्ता समूहलाई सचेत गराई त्यस्तो कार्य नगर्न नगराउन नगरपालिकाले आवश्यक निर्देशन दिन र कारबाही गर्न सक्ने छ ।

(क) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले प्रचलित कानूनले निषेध गरेको कार्य गरेमा,

(ख) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्य योजना बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्न नसकेमा,

(ग) सामुदायिक वनको वास्तविक हैसियत खस्कने वा वन संरक्षणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने कुनै कार्य गरेमा,

(घ) ऐनमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले गर्ने भनि उल्लेख भएका कार्य नगरेमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन उपभोक्ता समूहलाई सचेत गराउने लगायतका कारबाही गर्दा सफाई पेश गर्ने उचित मौका दिइने छ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफ्ना पदाधिकारी वा सदस्यलाई सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको विधान, कार्ययोजना र समुदायको हित विपरित हुने गरी काम कारबाही गरेमा त्यस्तो पदाधिकारी वा सदस्यलाई उपभोक्ता समूहको विधान, कार्ययोजना र नीति नियम अनुसार कारबाही गर्ने छ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारी वा सदस्यले यस ऐन वा प्रचलित ऐन विपरित कार्य गरेमा यस ऐनमा तोकिए जतिमा यसै ऐन बमोजिम र अन्यमा प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने छ ।

९. स्थानीय समुदायसंग स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी लिनु पर्ने:-

(१) नगरपालिकाले देहाय बमोजिमका निर्णय लिनुपूर्व सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको अनिवार्यरूपमा स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी लिनु पर्ने छ ।

(क) सामुदायिक वनलाई वनको रूपमै संरक्षण र व्यवस्थापनमा निरन्तरता नदिई अन्य कुनै सार्वजनिक हितको लागि प्रयोग गर्न,

(ख) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई प्रभावित पार्ने कुनै योजना तर्जुमा गर्दा, कार्यान्वयन गर्दा वा नीति नियमहरू निर्माण गर्दा ।

(२) राष्ट्रिय रूपमा वन अधिकार र प्राकृतिक श्रोत साधनसंग सम्बन्धित ऐन र कानून, नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्दा त्यस्तो ऐन र कानून, नीति तथा कार्यक्रमहरूले कुनै जाति, वर्ग वा समुदायलाई प्रभावित पार्ने देखिएमा सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी/महासन्धी, घोषणा- पत्र, सम्झौता र नेपाल सरकारले व्यक्त गरेका प्रतिबद्धताहरूमा उल्लेखित व्यवस्थाहरूको अधिनमा रही नगरपालिकाले त्यस्तो समुदायको अख्तियार प्राप्त प्रतिनिधिहरूसंग अनिवार्य रूपमा स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी लिनु पर्ने छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय समुदायसंग र उपदफा (२) बमोजिम विभिन्न जाति, वर्ग वा समुदायसंग नगरपालिकाले स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी नलिई कुनै काम कारवाही गरेको कारण त्यस्तो समुदायलाई भौतिक, अभौतिक, मनोवैज्ञानिक लगायतका कुनै पनि प्रकारको क्षति पुग्न गएमा उचित क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्ने अधिकार सम्बन्धित समुदायलाई हुने छ ।

१०. सहभागिता र प्रतिनिधित्व सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) जल, जंगल र जमिन लगायतका प्राकृतिक श्रोत र साधनसंग सम्बन्धित स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यकको यस ऐन बमोजिमको अधिकार वा वन सम्बन्धी उनीहरूको परम्परागत ज्ञान, सीप र जीवनशैलीमा प्रभावित पार्ने स्थानीय रूपमा स्थानीय नीति नियम, कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्दा त्यस्तो समुदायलाई अनिवार्य रूपमा सहभागि गराईने छ ।

(२) समुदायमा आधारित वनको स्थानीय स्तरका उपभोक्ता समितिहरूमा आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायको समावेशी सिद्धान्तका आधारमा प्रतिनिधित्व गर्न पाउने अधिकार हुने छ, यसरी प्रतिनिधित्व गराउदा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा निर्णायक तह (पदाधिकारी) लगायतमा सबै समुदायका महिलाको प्रतिनिधित्व हुने गरी कम्तिमा ५० प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गराउनु पर्ने छ ।

(३) उपदफा २ बमोजिमको समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता गराउँदा समेत समुदायको गरिब, विपन्न, दलित वा अल्पसंख्यक समुदायको उचित प्रतिनिधित्व हुन नसकेमा स्थानीय समुदायको आवश्यकताका आधारमा त्यस्तो समुदायलाई विशेष संरक्षण सहितको प्रतिनिधित्वको व्यवस्था गर्न सकिनेछ।

११. सामुदायिक वनलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने :

(१) सामुदायिक वनको रूपमा उपभोक्ता समूहलाई स्वामित्व सुम्पन उपयुक्त हुने राष्ट्रिय वनको कुनै पनि भागलाई कबुलियति वन लगायत अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न दिइने छैन ।

(२) सामुदायिक वन तथा प्रथाजनित व्यवस्थित वन क्षेत्रलाई नगरपालिकाले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रको रूपमा राख्नु पर्ने छ ।

१२. राष्ट्रिय वनमा प्राप्त हुने सामुदायिक अधिकार :

- (१) राष्ट्रिय वन र सिमसार क्षेत्र लगायत नेपाल सरकारको संरक्षण र व्यवस्थापनमा रहेका राष्ट्रिय वनमा त्यस्तो वन क्षेत्रसंग सिमाना जोडिएको वा त्यस्तो वन क्षेत्रको आसपासमा बसोबास गर्ने समुदायले प्रचलित कानुन बमोजिम देहायका अधिकारहरू निर्वाध रूपमा उपभोग गर्न पाउने छन ।
- (क) परम्परागत रूपमा सार्वजनिक बाटोको रूपमा उपभोग गर्दै आईरहेको राष्ट्रिय वनक्षेत्र भित्र पर्ने बाटोमा आवत जावत गर्ने,
- (ख) परम्परागत रूपमा उपभोग गर्दै आईरहेको खानेपानीको श्रोत, सिंचाईको श्रोत, खोला लगायतका पानीको मुहानहरूको निर्वाध रूपमा निरन्तर उपभोग गर्ने,
- (ग) परम्परागत रूपमा वनपैदावारको श्रोतको रूपमा उपभोग गर्दै आईरहेको वनक्षेत्र भित्रबाट वनको हैसियत नबिग्रने गरी संरक्षण र व्यवस्थापन समेत गरी त्यस्तो वनक्षेत्रबाट वन पैदावार निर्वाधरूपमा प्रयोग गर्ने र त्यस्तो वन पैदावारको विक्रि बितरणबाट लाभ प्राप्त गर्ने,
- (घ) परम्परागत रूपमा चरिचरण, पशुचरण गर्दै आईरहेको क्षेत्रमा वनको हैसियत नबिग्रने गरी चरिचरण, पशुचरणको रूपमा उपभोग गर्ने,
- (ङ) राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिकस्थल र सम्पदाहरूमा निर्वाध रूपमा आवतजावत गर्ने, त्यस्तो स्थलको संरक्षण, व्यवस्थापन, सदुपयोग र नियन्त्रणमा राख्ने,
- (च) राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्रका वन्यजन्तुले मानवीय, घरपालुवा जनावार र स्थानीय समुदायको वालिनालीमा क्षति पुऱ्याएमा त्यस्तो क्षतिको मनासिब माफिकको क्षतिपूर्ति सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त गर्ने,
- (छ) राष्ट्रिय वनमा कार्बनको सञ्चितीकरण र भण्डारण गरेबापतको लाभ प्राप्त गर्ने र त्यस्तो लाभ सामुदायिक हितमा प्रयोग गर्ने,
- (ज) सिमसार क्षेत्र र राष्ट्रिय वनको व्यवस्थापनमा प्रत्यक्ष रूपमा सहभागि हुने,
- (२) उपदफा (१) को खण्ड (क),(ख), (ग) र (घ) मा उल्लेखित स्थानीय समुदायको परम्परागत भोगमा रहेको बाटो, पानीको मुहान, वनपैदावार, चरिचरण र पशुचरणको लागि उपभोग गर्दै आईरहेको वनक्षेत्र वा श्रोतको सार्वजनिक हितको लागि प्रयोग गर्नु पर्ने देखिएमा नगरपालिकाले स्थानीय समुदायको पूर्वसूचित मञ्जुरी लिई त्यस्तो वनक्षेत्र सार्वजनिक हितको लागि प्रयोग गर्न सक्ने छ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको समुदायको परम्परागत भोग चलनमा रहेको बाटो, प्राकृतिक श्रोत साधन, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिकस्थल र सम्पदाहरूलाई उपदफा (२) बमोजिम प्रयोग गर्दा स्थानीय समुदायलाई आवश्यक पर्ने त्यस्तो सार्वजनिक बाटो वा प्राकृतिक श्रोत साधनको वैकल्पिक व्यवस्था नगरपालिकाले तत्काल मिलाउनु पर्ने छ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिमको समुदायको परम्परागत भोग चलनमा रहेको बाटो, प्राकृतिक श्रोत साधन, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिकस्थल र सम्पदाहरूको उपदफा (२) बमोजिम अन्य कार्यमा प्रयोग गर्दा सम्बन्धित

समुदायलाई पुग्न गएको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, भावनात्मक क्षति समेतलाई मध्यनजर राखी सम्बन्धित समुदायलाई नगरपालिकाले उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने छ ।

परिच्छेद- ३

वन दर्ता तथा हस्तान्तरण

१३ वन दर्ता तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) साविकमा दर्ता तथा हस्तान्तरण भएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू, कवुलियति वन उपभोक्ता समूहहरू, धार्मिक वन, पारिवारिक नीजि वनहरू यसै ऐन द्वारा सञ्चालन व्यवस्थापन हुने छन् ।
- (२) दर्ता तथा हस्तान्तरण नभएका वन क्षेत्रलाई सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू, कवुलियति वन उपभोक्ता समूहहरू, धार्मिक वन, पारिवारिक नीजि वनहरू दर्ता तथा हस्तान्तरण गरी यसै ऐन द्वारा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।
- (३) नगरपालिकाले सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू, कवुलियति वन उपभोक्ता समूहहरू, धार्मिक वन, पारिवारिक नीजि वनहरू साथै कानून बमोजिमका अन्य वनहरू दर्ता तथा नवीकरण गरी तोकिएको ढाचामा प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउनु पर्ने छ । यसरी दर्ता तथा नवीकरण भएका वन समूहहरूलाई मात्र आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद-४

सामुदायिक वन सम्बन्धी व्यवस्था

- १४. सामुदायिक वन सुम्पने:** (१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिमको संरक्षण, सम्बर्द्धन, उपयोग व्यवस्थापन गर्न तथा स्वतन्त्ररूपले वन पैदावारको मूल्य निर्धारण गर्ने गरी विक्री वितरण गर्न पाउने गरी नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको वनको कुनै भाग सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरणको प्रमाण पत्र दिने छ ।
- (२) उपदफा १ को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले उपभोक्ता समूह परिचालन गरी तोकिए बमोजिमको उपभोक्ता समूह गठन र कार्ययोजना तयार गर्न आवश्यक प्राविधिक एवम अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने छ ।
  - (३) कार्ययोजना संशोधन: (१) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्ययोजना आवश्यकता अनुसार समयानुकूल परिमार्जन गर्न सक्ने छ ।
    - (२) उपदफा ३ (१) बमोजिम उपभोक्ता समूहले कार्ययोजनामा गरेको परिमार्जन वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा नगरपालिकाले यस्तो परिमार्जनको जानकारी प्राप्त भएको ३० दिन भित्र सो परिमार्जन लागू नगर्न निर्देशन दिनु पर्ने छ, यसरी दिएको निर्देशन पालन गर्नु उपभोक्ता समूहको कर्तव्य हुने छ ।
- १५. उपभोक्ता समूहको दर्ता:** (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र गठन गरिएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई दर्ता गर्न उपभोक्ता समूहको विधान सहित नगरपालिका समक्ष निवेदन पेश गर्नु पर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन पर्ने आएमा नगरपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो उपभोक्ता समूहलाई तोकिए बमोजिम दर्ता गरी दर्ता प्रमाणपत्र दिनु पर्ने छ ।

(३) प्रचलित वन ऐन २०४९ अनुसार दर्ता भएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, कवुलियति वन उपभोक्ता समूहहरु, धार्मिक वन, पारिवारिक नीजि वनहरु यो ऐन प्रारम्भ भएको एक वर्ष भित्र नगरपालिकामा सूचीकृत गरिसक्नु पर्ने छ ।

१६. उपभोक्ता समूह संगठित संस्था रहने : सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछन् ।

(१) समूहको विधान बमोजिमको एउटा छुट्टै छाप हुने छ ।

(२) उपभोक्ता समूहले आमभेलाको स्वीकृति लिएर व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेचबिखन गर्न वा अन्य किसिमको बन्दोवस्त गर्न पाउने छ ।

(३) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह नालिस उजुर गर्न सक्नेछ र उपभोक्ता समूहका नाममा पनि नालिस उजुर लाग्ने छ ।

१७. प्रतिवेदन दिनुपर्ने :

(१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, कवुलियति वन उपभोक्ता समूहहरु, धार्मिक वन, पारिवारिक नीजि वन समूहहरुले प्रत्येक वर्ष आर्थिक वर्ष समाप्त भएको चार महिना भित्र तोकिए बमोजिमको ढाचामा आर्थिक विवरण तथा सामुदायिक वनको स्थिति समेत खुलाई आफ्नो क्रियाकलापको वार्षिक प्रतिवेदन नगरपालिका तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपालमा लगायत अन्य सरोकारवाला निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्ने छ ।

१८. उपभोक्ता समूहको कोष : (१) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ । कोषमा देहायका रकम जम्मा हुनेछ ।

(क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम,

(ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त अनुदान, साहायता वा दान दातव्य रकम,

(ग) वन पैदावार (जैविकविविधता) को विक्रिवितरण बाट प्राप्त रकम,

(घ) उद्योग तथा पर्यपर्यटन सञ्चालनबाट प्राप्त रकम,

(ङ) जरिवानाबाट प्राप्त,

(च) कानुन बमोजिम अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) उपभोक्ता समूहको तर्फबाट कानुन बमोजिम गरिने खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट गरिने छ ।

(३) कोषको सञ्चालन वैक खाता मार्फत गरिने छ ।

(४) कोषको वैक खाता उपभोक्ता समुहको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षको संयुक्त दस्तखत वाट सञ्चालन हुने छ ।

परिच्छेद-५

वन अधिकार संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

१९. वन परिषदको गठन :

(१) वन अधिकार प्राप्त गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको हक हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा नीति निर्माण गर्न तथा अधिकारवाला समुदायको हक हितका सम्बन्धमा नगरपालिकालाई सुभाब दिनको लागि नगरपालिका स्तरीय एक वन परिषद गठन हुने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परिषदमा देहाय बमोजिमका अध्यक्ष तथा पदाधिकारीहरू रहने छन् :

(क) नगर प्रमुख - अध्यक्ष

(ख) नगरपालिकाले तोकेको वन तथा वातावरण समितिको प्रतिनिधि - सदस्य १ जना

(ग) नगरपालिकाले तोकेको नगरसभाका सदस्य मध्ये कम्तिमा एक महिला सहित सदस्य २ जना

(घ) सामुदायिक वन उपभोक्ता नगर महासंघको प्रतिनिधि- सदस्य १ जना

(ङ) नगर स्तरीय आदिवासी जनजाति महासंघको प्रतिनिधि- सदस्य १ जना

च) नगर स्तरीय दलित अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने - सदस्य १ जना

(छ) पारिवारिक निजीवन को प्रतिनिधि-सदस्य १ जना

(ज) व्यावसायिक संस्थाका प्रतिनिधि - सदस्य १ जना

(झ) वन अधिकार, वातावरण संरक्षण र वन उपभोक्ताको हकहितसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गरेको व्यक्ति मध्येबाट नगरपालिकाले मनोनीत गरेको न्यूनतम ३ महिला सहित - सदस्य ५ जना

ञ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत स्तरको कर्मचारी - सदस्य सचिव

तर, नगरपालिकाले मनोनित गर्दा उपदफा (२) को विभिन्न खण्डहरूबाट प्रतिनिधित्व हुन नसकेमा जाति वा समुदायको समावेशी प्रतिनिधित्व हुने गरी मनोनित गर्नुपर्ने छ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम गठन हुने वन परिषदमा महिलाको सहभागिता न्यूनतम ५० प्रतिशत अनिवार्य गराउनु पर्ने छ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम मनोनित सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षको हुने छ र निजहरू एक अवधिको लागि पुनः मनोनित हुन सक्ने छन् ।

(५) परिषदका पदाधिकारीहरु र कर्मचारीले नगरपालिकाले तोके बमोजिमको सुविधा र तलब भत्ता पाउने छन् ।

२०. परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार:

(१) परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने छ :-

- (क) वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक स्रोत साधन (जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि) को परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेका उक्त क्षेत्रमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवम लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकारका विषयमा सरोकारवाला लाई सुझाव दिने,
- (ख) वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक स्रोत साधन (जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि) को परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेका उक्त क्षेत्रमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वन सम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा जानकारी गराउन कार्यक्रम र सूचनाहरू प्रचार प्रसार गर्ने, गराउने,
- (ग) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकारको सम्बन्धमा सूचित गर्ने, गराउने,
- (घ) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने, गराउने,
- (ङ) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा भइरहेका नीति परिवर्तन गर्ने वा नयाँ नीति बनाउने सम्बन्धमा नगरपालिकालाई सुझाव दिने,
- (च) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी हकहित र अधिकार संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय, प्रादेशिक, संघीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सूचनाहरू अद्यावधिक राख्ने तथा राख्न लगाउने,
- (छ) स्थानीय समुदाय, आदिवासी, जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवम लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकारहरूको अनुगमन गर्ने गराउने र अनुगमन गर्दा देखिएका त्रुटीहरूको सुधार गर्न नगरपालिकालाईलाई सुझाव दिने,
- (ज) स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, अल्पसंख्यक तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा उपयुक्त सम्भकेको अन्य काम गर्ने गराउने,

- (भ) परम्परागतरूपमा संरक्षण,संवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै आएका स्थानीय समुदायको वनप्रयोगको अधिकारलाई राजनीतिक सीमाले बन्देज गर्ने छैन, यदि कुनै अवरोध सृजना भएमा समन्वय गरेर समाधान गर्ने,
- (ज) सामुदायिक वनहरु बीच समन्वय गरेर स्थानीय आपूर्ति, प्राकृतिक प्रकोपलाई सर्वसुलभ बनाउनका लागि डिपो स्थापना गर्ने,
- (ट) अन्तर स्थानीय सरकारका बीच वन पैदावार आपूर्ति व्यवस्था मिलाउनका लागि समन्वय गर्ने,
- (ठ) समुदायद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमहरु अनुगमन निरीक्षण तथा पृष्ठपोषण गर्ने,
- (ड) समुदायको आन्तरिक सुशासनको लागि आवश्यक सरसल्लाह, सुफाव र सहयोग गर्ने,
- (ढ) जैविक विविधताको अभिलेखीकरण गर्ने, अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने

२१. परिषदको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि:

- (१) परिषदको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्ने छ ।
- (२) परिषदको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तीमा पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा परिषदको बैठकका लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिने छ ।
- (३) परिषदको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्ने छ र निजको अनुपस्थितिमा सदस्यहरु मध्येबाट जेष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्ने छ ।
- (४) परिषदको निर्णय परिषदको अध्यक्षद्वारा प्रमाणित गरिने छ ।
- (५) परिषदको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुने छ ।

२२. जाँचबुझ र निरीक्षण गर्न सक्ने :

- (१) कुनै व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, निजी वा साभेदारी कम्पनी लगायत कसैले पनि यस ऐन विपरित हुनेगरी समुदायको वन अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कार्य गरी रहेको वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरित कामकारवाही भइरहेको छ भन्ने विश्वास हुने मनासिव कारण भएमा वनअधिकार संरक्षण परिषद आफै वा परिषदले तोकेको प्रतिनिधिले आवश्यक जाँचबुझ र निरीक्षण गर्न, गराउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम जाँचबुझ र निरीक्षणबाट वन अधिकारको हनन सम्बन्धी दोषी देखिएका व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, निजी वा साभेदारी कम्पनी लगायतका व्यक्ति वा संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाही गर्नको लागि परिषदले नगरपालिकालाई सिफारिस गर्न सक्ने छ ।

परिच्छेद-६
कसूर र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था

२३. वन अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न नहुने :

(१) कुनै व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, निजी वा साभेदारी कम्पनी लगायत कसैले पनि यस ऐन विपरित हुनेगरी वन उपभोक्ता वा वन उपभोक्ता समुहको वन सम्बन्धी अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न हुदैन तर, आम सार्वजनिक हितको लागि यस ऐनको दफा ९ बमोजिम वन उपभोक्ता समुह वा सम्बन्धित समुदायको स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी लिई नेपाल सरकार वा सम्बन्धित अधिकार प्राप्त निकायको निर्णयले असल मनसायले गरेको कार्यलाई वन अधिकारको प्रतिकूल मानिने छैन ।

२४. दण्ड सजाय: देहायको काम कारवाही गर्ने गराउनेलाई कसुरको मात्रा हेरी देहाय बमोजिम सजाय हुने छ :-

(१) दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउनेलाई विगो खुलेकोमा विगो बमोजिम र नखुलेकोमा अवस्था हेरेर तोकिए बमोजिम जरिवाना हुने छ ।

(२) दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउनेलाई विगो खुलेकोमा विगो बमोजिम र नखुलेकोमा अवस्था हेरेर तोकिए बमोजिम जरिवाना हुने छ ।

(३) दफा ४ को उपदफा (३), (४) र (५) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउनेलाई विगो खुलेकोमा विगो बमोजिम र नखुलेकोमा अवस्था हेरेर तोकिए बमोजिम जरिवाना हुनेछ ,

(४) दफा ९ बमोजिम वन उपभोक्ता समुहको अनिवार्यरूपमा स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरी लिनु पर्नेमा नलिई कुनै कार्य गरे गराएबाट त्यस्तो वन उपभोक्ता समुहलाई पर्न गएको क्षतिको विचार गरी उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने छ र त्यस्तो कार्य गर्ने गराउनेलाई विभागीय सजायको लागि सिफारिस गर्नु पर्ने छ ।

२५. मुद्दा हेर्ने अधिकार:

(१) यस ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्दा गर्नु पर्ने कारण परेको मितिले ३५ दिनभित्र मर्का पर्ने पक्षले नगरपालिकाको न्यायिक समिति समक्ष मुद्दा दायर गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकाको न्यायिक समितिले यस ऐन अन्तर्गत कारवाही गर्दा तोकिए बमोजिमको कार्यविधि अपनाउने र अधिकार प्रयोग गर्ने छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकाको न्यायिक समितिले गरेको निर्णय चित्त नबुझ्ने पक्षले सो निर्णय थाहा पाएको मितिले पैंतीस दिन भित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्ने छ ।

२६. क्षतिपूर्तिको भराउन सक्ने :

- (१) यस ऐनको विपरीत हुने गरी वन अधिकारवाला समुदाय वा व्यक्तिको वन सम्बन्धी अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कार्य गरेको कारणबाट कुनै वन अधिकारवाला समुदाय वा व्यक्तिको वन सम्बन्धी अधिकारको हनन भएकै कारण कुनै पनि किसिमको हानी नोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो समुदाय वा व्यक्तिले क्षतिपूर्ति भराई पाउँ भनी उजुरी गर्न सक्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम क्षतिपूर्तिको निमित्त परेको उजुरी उपर छानबिन गरी वन अधिकार हनन भएको समुदाय वा व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी पुग्न गएको देखिएमा हानी नोक्सानीको आधारमा हानी नोक्सानी गर्ने पक्षबाट क्षतिपूर्ति बापतको रकम त्यस्तो समुदाय वा व्यक्तिलाई दिलाउन सक्ने छ ।

परिच्छेद - ७

पारिवारिक निजी वन सम्बन्धी व्यवस्था :

२७. पारिवारिक निजी वन दर्ता, अनुमति र राजश्व :

- (१) पारिवारिक निजी वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन, उपयोग, व्यवस्थापन गर्न तथा स्वतन्त्ररूपले वन पैदावारको मूल्य निर्धारण गरी विक्री वितरण गर्न पाउने गरी पारिवारिक निजी वनको दर्ता नगरपालिकामा गरिने छ र दर्ता प्रमाण पत्र दिने छ ।
- (२) दर्ता भएका पारिवारिक निजी वनहरु धितो राखेर बैंकबाट ऋण लिन सकिने छ ।
- (३) नगरपालिकाबाट अनुमति लिएर पारिवारिक निजी वन भित्रका प्रचलित कानुनले कटानी र ओसारपसार गर्न रोक नलगाएका रुखहरुको कटान गर्न, ओसारपसार गर्न र नेपाल देश भित्रका कुनै पनि स्थानमा लगेर विक्री वितरण गर्न सकिने छ ।
- (४) पारिवारिक निजी वन लगाएका किसानहरुलाई कृषि वन लगाउन थप प्रोत्साहन गरिने छ ।
- (५) पारिवारिक निजी वनका किसानहरुले वनमा आधारित उद्योगहरु स्थापना गर्न चाहेमा नगरपालिकाले संभावना अध्ययन गरी वातावरण प्रतिकूल नहुने गरी अनुमति दिने छ ।
- (६) पारिवारिक निजी वनमा गुणस्तर परीक्षण गरिएका विरुवाहरु र छिटो छरितो हुर्कने विरुवाहरु वृक्षा रोपण गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
- (७) नगरपालिकाले पारिवारिक निजी वनको राजश्व (मालपोत) मिनाहा दिने छ ।

परिच्छेद - ८

विविध

२८. नगरपालिकाबाट अनिवार्य अनुमति लिनुपर्ने:-

- (१) नगरपालिकाको अनुमति लिई उपभोक्ता समुहले स्थानीय सामुदायिक वनक्षेत्रमा सामुदायिक चिडियाखाना, वन्यजन्तुको व्यावसायिक पालन, समुदायको पहुच भन्दा टाढा रहेको वन सामुदायिक संरक्षण क्षेत्र, पर्यापर्यटन कार्यक्रम जस्ता वनमा आधारित उद्यम वा समुदायमा वन पैदावारजन्य उद्योग सञ्चालन गर्ने, उत्पादन गर्ने, उत्पादिन बस्तु वा वनपैदावार निकासी पैठारी गर्ने र सोबाट लाभ प्राप्त गर्न सक्ने छन ।
- (२) वनपैदावारजन्य उद्योगबाट उत्पादित वनपैदावारको निकासी पैठारी वन उपभोक्ता समुहले तोकेको व्यक्तिले गर्न सक्ने छ ।
- (३) सामुदायिक वन समुहले दर्ता प्रमाणपत्रका आधारमा आफै वा सहकारी, संघसंस्थाहरु मार्फत सःमिलका साथै वन पैदावारमा आधारित अन्य उद्यमहरु सञ्चालन गर्न सक्ने छन ।

२९. अधिकार प्रत्यायोजन : यस ऐन बमोजिम नगर प्रमुख वा परिषदको अध्यक्षले आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार केही वा सबै अधिकार उपयुक्त पदाधिकारी वा अधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३०. लेखा र लेखा परीक्षण: (१) सामुदायिक वन समुह वा वन संग सम्बन्धित अन्य समूह, सञ्जालहरुले आर्थिक कारोवार अनिवार्य वैक मार्फत गर्नु पर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको कारोवारको अभिलेख ब्यवस्थापन प्रचलित कानून बमोजिमको ढाचामा राख्नु पर्ने छ ।

(३) वन समूह वा सञ्जालहरुको वार्षिक लेखापरीक्षण नगरपालिकाबाट तोकिएको लेखापरीक्षकबाट गराउनु पर्ने छ ।

(४) वन समूह वा सञ्जालहरुले लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साधारण सभाबाट पारित गराई नगरपालिका र अन्य सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने छ ।

३१. खारेजी र बचाउ : (१) यस ऐनका कुनै पनि दफा वा ऐनमा भएका ब्यवस्थाहरु संघीय कानून तथा प्रदेश कानूनसंग वाभिएमा वाभिएको हद सम्म स्वत वदर हुने छ ।

(२) वन उपभोक्ता समिति, क्षतिपूर्ति समिति वा नगरपालिकाको कुनै कर्मचारीले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफ्नो कर्तव्यपालन गर्दा असल नियतले गरेको काम कारवाही प्रति निज व्यक्तिगत रूपले जवाफदेही हुने छैन ।

३२. नियम बनाउन सक्ने : यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्ने छ ।

अनुसुचीहरु

१. उपभोक्ता समूहको दर्ताका लागि दिइने निवेदन

श्री प्रमूखज्यू,

नगरपालिकाको कार्यालय, लालीगुराँस नगरपालिका बसन्तपुर

लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन २०७६ मा व्यवस्था भए बमोजिम उपभोक्ता समूहको गठन गरी उक्त उपभोक्ता समूह दर्ता गरी पाउन सो को विधान संलग्न गरी पेश गरेका छौं । उपभोक्ता समूहको दर्ता गरी सो को जानकारी पाउन अनुरोध गर्दछौं ।

निवेदक

..... उपभोक्ता समूहको तर्फबाट

क्र.सं.	नाम	पद	दस्तखत
---------	-----	----	--------

२. उपभोक्ता समूह दर्ताको प्रमाण पत्र

श्री नगरपालिकाको कार्यालय, लालीगुराँस नगरपालिका बसन्तपुर

दर्ता नं.

श्री..... उपभोक्ता समूह

यस लालीगुराँस नगरपालिकाको मिति ..... को निर्णय अनुसार लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी त्यस उपभोक्ता समूहलाई दर्ता गरी यो प्रमाण पत्र दिइएको छ ।

उपभोक्ता समूहको विवरण

उपभोक्ता समूहको क्षेत्रफल, घरधुरी संख्या, कुल जनसंख्या

प्रमाण पत्र दिने अधिकारी

नाम,

दर्ता,

दस्तखत

मिति

यो प्रमाणपत्र हराएमा वा नासिएमा अर्को प्रमाणपत्र लिन १०० रुपैया दस्तुर लाग्नेछ ।

३.सामुदायिक वन दर्ताको लागि दिइने निवेदन

श्री नगर प्रमुखज्यू,

लालीगुराँस नगरपालिका बसन्तपुर तेह्रथुम

लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन २०७६ को अधिनमा रही संलग्न वन कार्ययोजना अनुसार सामुदायिक वनको रुपमा संरक्षण सम्बर्द्धन र सदुपयोग गर्न चाहेकोले देहायको वन क्षेत्र यस उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गर्नु हुन यो निवेदन पेश गरेका छौं ।

क. प्रस्तावित सामुदायिक वनको रुपमा व्यवस्थापन गर्न चाहेको वनको नाम र ठेगाना

चार किल्ला, क्षेत्रफल, जैविक विविधता

निवेदक

..... सामुदायिक वनउपभोक्ता समूहको तर्फबाट

क्र.सं.	नाम	पद	दस्तखत
---------	-----	----	--------

४.सामुदायिक वन दर्ताका प्रमाण पत्र

लालीगुराँस नगरपालिका,

नगरपालिकाको कार्यालय,

..... वन

श्री ..... उपभोक्ता समूह

.....

लालीगुराँस नगरपालिकाको वन ऐन २०७६ को अधिनमा रही देहायको राष्ट्रिय वन क्षेत्र यसै साथ संलग्न कार्ययोजना बमोजिम व्यवस्थापन गरी सदुपयोग र सामुदायिक वनको रुपमा सुम्पिएको छ ।

नाम

चारकिल्ला

क्षेत्रफल

प्रमाणपत्र दिने अधिकारी

नाम, थर

दस्तखत

मिति

५. वन पैदावारको (प्रकार) मूल्य निर्धारण
काठको जात.....

ठुटा.....

दाउरा.....

६. जडिबुटीको नाम र दस्तुर.....

जरा जाती.....

फूल र भुवा जाती.....

गमरेजिन लोहवान जाती.....

अन्य जडीबुटी.....

७. काठ, दाउरा, खयर र जडिबुटी बाहेक अन्य वन पैदावार
वन पैदावारको नाम.....

८. सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको विधान तथा कार्ययोजनामा समावेश हुने कुराहरु

सा.व.को कार्ययोजनामा जैविक विविधताको अभिलेखीकरण

पर्यपर्यटन विकास दर्ता निवेदन

पर्यपर्यटन दर्ता प्रमाण पत्र हस्तान्तरण

उद्यम दर्ता निवेदन

उद्यम दर्ता प्रमाण पत्र हस्तान्तरण

उद्यमनवीकरण

ऋण मागको लागि निवेदन

धितो मुल्याङ्कनका लागि निवेदन

वन्यजन्तु पालनको लागि निवेदन

वन्यजन्तु पालनका लागि प्रमाण पत्र

वन्य जन्तु व्यवसाय सञ्चालनको अनुमति

(हरेक निवेदनको दस्तुर)

वन्यजन्तु व्यवसाय गर्दा देहायको योग्यता भएको हुनु पर्दछ

क. सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको सदस्य भएको हुन योग्य हुने छ ।

ख. २१ वर्षउमेर पुरा पुरा भइ

ग. कुनै कानुनले अयोग्य नभएको

घ. पारिवारिक निजी वनको दर्तार व्यवसायिकीकरण

ङ. लालपूर्जाको फोटो कपी

च. व्यक्तिको फोटो